

communis, poterit etiam talis traditio fieri a republica propter eandem rationem, si quidem respublica potest imo tenetur adhibere omnia media, quæ licita sunt in ordine ad bonum commune tuendum.

XI. Nec valet respondere, quod traditio illa quatenus fit ab innocente, est licita et bona, quia ille potest cedere juri suo, quatenus vero fit a republica est illicita traditio, quia respublica cedere non potest juri custodiæ innocentis. Sed contra est, quia hoc dictum videtur voluntarium omnino. Et probatur esse falsum; tum, quia (ut jam diximus ex omnium sententia, respublica non tenetur in isto casu custodire, nec defendere innocentem; unde illa non potest dici cedere juri custodiæ innocentis, si quidem ille non habet jus ut custodiatur a republica; tum, quoniam ille immediatus effectus sequitur ex vi illius actionis, et traditionis, sive actio fiat ab ipso innocente, sive a republica, qui immediatus effectus est innocentem esse traditum suis inimicis volentibus illum ad occidendum. Idem etiam idem quod ab innocente intendi potest intenditur etiam a republica tradente illum, videlicet defensio boni communis, quæ eodem modo sequitur si innocens se tradat, ac si tradatur a republica; ergo actio illa sive procedat ab innocente, sive a republica eandem prorsus rationem habet in ordine ad occisionem ipsius innocentis, ac per consequens vel respectu utriusque debet esse licita, vel respectu utriusque debet esse illicita; tum denique, quia si ut isti auctores aiunt innocens teneatur se tradere, nullatenus cedit juri suo tradendo seipsum, ac subinde falsa est doctrina assignata ab istis in traditione facta ab innocente, vel a republica.

XII. Dico secundo: In casu nostræ difficultatis innocens non tenetur,

neque ex justitia, neque ex charitate seipsum tradere tyranno; imo nec potest licite. Ista conclusio probatur primo, quatenus est contra auctores tertiæ sententiæ ratione ad hominem, quoniam ex dictis in præcedenti conclusione constat, quod si respublica non potest innocentem tradere, neque ipse seipsum: sed illi auctores fatentur quod respublica immediate, et per seipsam non potest illum tradere; ergo, etc.

XIII. Secundo, probatur absolute conclusio, nam talis actio, qua innocens traderet seipsum tyranno volenti illum ad occidendum habet intrinsecam malitiam, utpote ordinatam ex natura sua ad malum finem; ergo non potest fieri ab ipso innocente. Probatur antecedens, nam illa actio vere est occisio sui ipsius, nec potest habere rationem defensionis reipublicæ, ac subinde habet causalitatem in ordine ad mortem ipsius innocentis, nam quamvis in illa actione appareat quidam modus defensionis, nihilominus primarius illius est innocentem esse traditum ad occidendum; ergo quod formaliter ibi relucet, et actionem specificat est innocentis occisio. Ergo ex nullo capite teneri potest ad id faciendum, nec licite potest facere, si quidem est actio specificative et formaliter mala.

XIV. Nec responderi potest honestari ratione motivi superioris, quia videlicet fit in defensionem boni communis, cui postponendum est omne bonum particulare, sicut et bonum partis integralis bono totius: ergo sicut possem tyranno minanti mortem ni brachium aut linguam præbeam, linguam aut brachium exhibere, quia partes sunt, cujus damnum particulare ex bono totius honestatur et ut licitum, ita tyranno petenti civem ne mortem inferat toti civitati, honestum erit et licitum civem particularem tradere illi.

XV. Non inquam satisfacit hæc responsio, fatemur enim quod tyranno minanti mortem ni præbeas linguam, aut brachium abscindendum, licite poteris linguam, aut brachium offerre, quia actio illa non est cooperatio peccati alterius; sed potius dispositio ad suavius patiendum, si quidem jam aliter evadere non poteris periculum mortis. Qua ratione plures dicunt et merito, quod ministro justitiæ exigenti linguam, aut manum abscindendam ex justa sententia, tenetur quis parere et obedire, quia hoc non est nisi remota dispositio ad suavius patiendum. Si tamen hoc haberet aliquam intrinsecam malitiam, nec etiam in ordine ad judicem posses linguam, aut manum abscindendam tradere. Non est autem eadem ratio de traditione innocentis ut expositum est in conclusionibus, si quidem est cooperari manifeste ad actionem injustam et malam, quod nemini nullatenus licitum esse potest. Per quæ patet ad argumenta quibus proposita sententiæ fulciuntur, quæ laxiori stylo in auctoribus citatis poterunt videri.

ARTICULUS III.

An sit licitum alicui in defensionem propriæ vitæ occidere alium cum moderamine inculpatae tutelæ?

I. Prima sententia extrema est asserens nullo modo licere alicui defendendo se cum moderamine occidere aggressorem. Cujus auctores, et fundamenta infra in solutione argumentorum referemus. Secunda sententia per extremum opposita præcedenti asserit, quod non solum potest quis seipsum defendere cum occisione aggressoris, verum quod ad id teneatur. Tertia sententia est

media inter istas duas extremas asserens, quod potest quis seipsum defendere cum occisione aggressoris; non tamen tenetur. Hæc sententia communis est inter antiquos et modernos theologos, quæ per omnia a nobis etiam amplectenda. Quo circa ejus fundamenta infra explicabimus. Quarta sententia et est media inter illas duas extremas, et partim convenit cum tertia sententia, et partim dissentit ab illa. Convenit cum illa quantum ad hoc, quod non tenetur quis seipsum defendere, etiam quantum ad id, quod quis potest seipsum defendere cum occisione aggressoris. Dissentit tamen ab illa tertia sententia quantum ad hoc, quod quando quis est in culpa ut invadatur ab aggressore non potest seipsum defendere cum occisione aggressoris, sed peccabit quomodocumque sequatur mors aggressoris.

II. In hac disputatione quatuor sunt quæ habent specialem difficultatem. Primum est, an teneatur quis seipsum defendere: secundum, an sit licita defensio cum morte proximi subsecuta; tertium est, de conditionibus necessariis, ut justa et moderata sit defensio, etiamsi sequatur mors aggressoris: quartum est, circa ipsam rationem fundamentalem D. Thomæ.

III. Circa primum igitur dico primo: Quando aggressus bonis conjecturis existimat se esse in gratia, et vult pati mortem propter vitandam æternam damnationem aggressoris, licite poterit se non defendere occidendo aggressorem. Ista conclusio satis constat ex eo, quod tunc conjungitur aliud majus bonum, quam conservatio propriæ vitæ; utrumque autem horum simul consequi potest (in hoc enim casu loquimur) ergo nunc propter majus bonum consequendum cessat pro tunc obligatio præcepti conservandi pro-

priam vitam. Dubitabis tamen, an etiam propter temporale bonum possit quis seipsum non defenderet. Ad hoc

IV. Dico secundo, quod propter vitandum aliquod maximum nocumentum reipublicæ, propter aliquod maximum bonum commune poterit quis seipsum non defendere cum occasione aggressoris, verbi gratia si aggressor esset rex, aut princeps reipublicæ, cujus gubernatio maxime necessaria est bono communi. Et similiter si aggressor esset aliquis magnus dux, aut reipublicæ maxime necessarius, præsertim ad defendendam illam ab hostibus, tunc aggressus potest se non defendere cum occasione aggressoris, et ratio hujus conclusionis est eadem prorsus quam fecimus pro præcedenti, nam damnum commune majoris nocumenti est damno quod aggressus potest incurrere ex amissione solum temporalis vitæ. Nam ut supponimus bonis conjecturis existimat se esse in gratia; quare pro tunc cessat obligatio conservandi propriam vitam propter majus bonum consequendum.

V. Dico tertio: Propter conservandam solum temporalem vitam aggressoris, aut propter aliud quodcumque bonum temporale particulare, quantumcumque maximum, non potest aggressus prætermittere defensionem sui, etiam cum occisione aggressoris, sed tenetur se defendere tali occasione subsequuta. Probatum conclusio quoad priorem partem de vita aggressoris, quia illa cum sit particularis personæ non est majus bonum respectu aggressi, quam conservatio propriæ vitæ, quin potius e converso; ergo tunc non cessat obligatio conservandi propriam vitam, sed potius currit. Quoad secundam vero partem probatur, quia bonum particulare temporale, quantum maximum, est mi-

noris momenti et inferioris ordinis, quam vita. Et si inquiras, an quando quis potest se non defendere cum occasione aggressoris propter majus bonum consequendum ut in casu primæ et secundæ conclusionis, teneatur etiam tunc se non defendere. Ad hoc.

VI. Dico quarto: In casu primæ conclusionis non tenetur quis seipsum non defendere cum occisione aggressoris: at in casu secundæ conclusionis tenetur se non defendere cum occisione aggressoris. Prima pars conclusionis probatur, nam quamvis sit multo majus bonum vita spiritualis proximi, quam conservatio vitæ temporalis aggressi, et aliquando teneatur quis propter vitam spiritualem proximi pati mortem temporalem, tamen tunc tenetur ad id quando amissio temporalis vitæ est medium per se ordinatum ad vitam spiritualium proximi lucranda. At in casu primæ conclusionis amissio temporalis vitæ aggressi non est medium per se ordinatum ad spiritualem vitam proximi, quoniam ex hoc quod aggressor conservetur in vita temporali, non sequitur quod spiritualem vitam animæ acquirat, et quod postea æternam damnationem evadat, si quidem potest contingere, ut postea in suo peccato perseveret, et in illo, aut in alio moriatur; ergo hoc medium, videlicet quod quis se non defendat cum occisione aggressoris, non solum est per accidens, sed etiam est inefficax medium; ergo aggressus tunc non tenetur illud apponere.

VII. Sed objicies: Nam ad media per accidens tenetur quis aliquando, ut si in via invadatur a latrone, et exigit latro ab illo centum aureos alioquin ipsum occidet, tunc offerre illa centum est medium per accidens ad evitandam mortem, et tamen tenetur ad illum

propter vitæ propriæ defensionem.

VIII. Ergo respondetur, quod quamvis hoc sit medium ex natura sua per accidens, et inefficax ad finem consequendum, at in casu illo supra posito sit efficax medium ad tuendam vitam a latrone. In casu autem nostræ conclusionis supposito, adhuc medium illud est inefficax, et sic non tenetur ad illud, tenetur autem ad exhibendum centum aureos in alio casu. Sed adhuc objicies, quod etiam si sit medium efficax, aliquando tamen tenetur ad illud quis, ut si proximus invadatur a latrone, et exigit ab illo centum, alioquin illum occidet, non teneor ego offerre centum illa pro salvanda vita proximi, quamvis sit medium efficax ad hoc illa offerre; ergo ex hoc quod sit medium efficax, si tamen sit medium per accidens non cadit sub præcepto.

IX. Respondetur, quod ex hoc efficax desumitur argumentum pro nostra conclusione. Si enim ad medium per accidens, quod alias fit efficax aliquando quis non tenetur, multo minus tenebitur ad medium per accidens, quod est inefficax. Et si inquiras quando teneatur homo ad media per accidens, et quando non teneatur, respondetur rem istam esse difficilem explicatu, ac proinde in pluribus casibus prudentia potius dijudicandum erit quam scientia.

X. Duæ tamen se offerunt regulæ ad hoc explicandum. Prima est, quod quis tenetur ad media per accidens, sive efficacia sint, sine inefficacia in ordine ad ipsum. Itaque tenetur pati quodcumque detrimentum, si sit inferioris ordinis potius quam detrimentum proprium superioris ordinis, quod tenetur vitare, si tamen tale detrimentum inferioris ordinis contineatur intra media communia, et ordinaria et regularia. Secunda regula est, quod in

ordine ad proximum tenetur etiam ad illa media per accidens, sive efficacia sint, sive inefficacia in quibus patitur leve detrimentum, ad illa vero media per accidens in quibus grave patitur detrimentum, etiamsi efficacia sint non tenetur. Et ratio differentie utriusque regulæ colligitur ex illo principio, videlicet quod præceptum affirmativum non obligat ad omnia media possibilis, neque omnia æqualiter obligant, sed magis vel minus, quatenus magis vel minus stricta sunt præcepta. Et quia præceptum, quo quis tenetur conservare propriam vitam strictius est quam præceptum conservandi, et defendendi vitam proximi, ideo ad aliqua media possibilis obligat hoc præceptum respectu sui ipsius, ad quod non obligat respectu proximi.

XI. Ex quo sequitur manifesta probatio nostræ conclusionis quoad primam partem. Nam quod aggressus patitur detrimentum vitæ temporalis, est medium omnino per accidens, et inefficax in ordine ad bonum spirituale aggressoris, et ex alia parte est gravissimum nocumentum aggressi, ergo non tenetur aggressus ad illud medium. Secunda vero pars nostræ conclusionis probatur, quoniam exponere vitam temporalem pro bono communi reipublicæ est medium per se ordinatum ad illud bonum, et in tali casu ipsum bonum reipublicæ pendet ex hoc quod vita aggressoris conservetur: ergo ad hoc medium tenetur aggressus, et non potest conservari vita aggressoris sine morte ipsius aggressi; ergo potius tenetur pati mortem, quam se defendere cum occisione aggressoris.

XII. Dico quinto: In duobus casibus specialiter tenetur aggressus seipsum defendere, etiam cum occisione aggressoris. Et primum casus est, si aggressus sit persona pu-